

Dom na Pivnici a mlyn poniže Pivnice

Týmto článkom nadvážujeme na príspevok v minulom vydaní „Pivnica a Dom na Pivniči v Staré Turej“, v ktorom je vyniechaná v predposlednom odstavci jedna veta. Za chybu sa ospravedlňujeme čitateľom i autorke a dstavce uvádzame v správnom znení:

Pivnica pod domom bola vybudovaná pravdepodobne v 18. stor., keď dom ad. ňou bol ešte drevený. Vyhľabená je tvare rovnoramenného kríza, pozostáva z troch častí. Celá je vyložená kamennom. Klenba v strede je podopretá moútym kamenným pilierom. Vchod do pivnice s oblúkovým portálom je umiestnený v priečeli domu - nižšie, ako je okolitý terén.

Dom na Pivniči od r. 1994 je v súčomnom vlastníctve, renovovaný, so zároveň prvkami ľudovej architektúry. Vonkajšie nízke piliere boli nahradené modernejšími praktickými prvkami. Tiodina Gažovičová tvrdou prácou a snávosťou zachránila historickú hodnotu tohto objektu. Dom sa využíva ako malé reštauračné zariadenie s pivničou vinárnicou. Vrátila sa mu spoločenská tradícia, keď asi do polovice 20. stor. sa tu chádzala mládež - stáreč po nedeliach a kolkárni, keď sa konávali tradičné letné hasičské zábavy pri „viršlách“ s chremom a pivom.

Dom na Pivniči a mlyn poniže Pivnice

História Domu na Pivniči a mlyna poniže Pivnice siaha do 18. storočia. Čo v 16. st. v Staré Turej žili dva mlynári, Vagačovi sa ešte nespomínajú. V 18. st. už iba mlynárov s prieziskom Vagač bolo niekoľko (Stará Turá Obzor 1983, s. 32). Jedným z nich bol ān Vagač, ktorý vlastnil mlyn pod domom 310. V zozname obyvateľov Staré Turej Štefana Úradníčka v r. 1930 bol mlyn pod č. 122 vlastník Michal Vagač (t. č. Hurbanova ul.). Mäsiar a údenár Augustin Vagač býval v Dome na Pivniči č. 123 a hostinec mal pod č. 124 t. č. Ul. Podjavorinskej.

Monografia Stará Turá naše mesto 2010 uvádzá, že prvý bryndziareň na Slovensku založil mäsiar Ján Vagač r. 1787 Detve. Ján Keresteš v knižke Ovčiarstvo na Slovensku 2008 zaradil takýto odpis: „Založenie prvej živnostenskej

bryndziarne roku 1797 za panovania Jozefa II.“ Veľa chyb v jednom nadpisom: Jozef II. neponoval r. 1797 a prvá bryndziareň nebola založená r. 1797. Zdá sa, že tu ide o vytačenie Vagačcovcov zo tohto prvenstva. Dokedy bude asi pamätná tabuľa Jána Vagača na priečeli budovy MsÚ?

Možno predpokladat', že mäsiar Ján Vagač pochádza z Domu na Pivniči, lebo na začiatku 19. st. tu býval mäsiar Augustin Vagač a ešte aj do polovice 20. st. tu žil mäsiar Michal Vagač (1905 - 1965). Z ďalších historických súvislostí plynie, že mlynári Vagačovci a mäsiari Vagačovci boli príbuzní ich rody bývali v tejto lokalite takmer tri storočia.

Staroturiansky rodák Anton Vagač (1912 Stará Turá - 1990 Bratislava) vo svojom rodinnom archíve uvádzá, že pochádza z Domu na Pivniči - z ôsmich súrodencov.

Jeho otec Augustín Vagač (1872 - 1934), mäsiar - údenár, sa v širokom okolí preslávil svojimi výbornymi údenárskymi výrobkami. Tôto sa z hľadiska menom A. Vagač v článku v *Jemnomeníku* z r. 1990. Dlhoročný kontrolór Gálos Meštánek (1863 - 1935 Stará Turá) ho vo svojich záznamoch z r. 1916 uvádzá takto: „Vagač Gustin údenár“. Jeho manželkou bola Johana rod. Vallová (1882 - 1958 Stará Turá). Rodičia Augustína boli Augustín Vagač a Anna rodená Vallová. Vagačovci si po celé stáročia budovali a zachovávali tradičiu pocitívneho mäsiarskeho remesla; niektorí sa vyučili až vo Viedni. Niektori sa zasa venovali inému odboru - výrobe syrov a bryndze. V 20. st. najstarší brat Anton Michal zdelen remeslo po otcovi, bol mäsiarom, ale v posledných rokoch svojho života pracoval v Chirane. Ostatní jeho súrodenci dosiahli stredoskolské alebo vysokoškolské vzdelanie. Piatí z nich boli učitelia, pričom Jozef (1914 - 2000 Stará Turá) a Augustín (1919 - 2002 Stará Turá) boli vynikajúcimi odborníkmi v matematike, fyzike a výtvarnej výchove. Anton pracoval ako ekonóm v Slovenskej sporiteľni (zozbieral pr

mene o prvej sporiteľni v Staré Turej Pomocnej pokladnici z r. 1871). Emil bol sudsom v Trenčíne (1909 - 1978 Stará Turá). Dve sestry učiteľky žijú mimo Staré Turej, dosiahli vysoký vek nad 90 rokov. Rodičmi matky detí Johany boli Ján Vallo a Mária rod. Jankovičová. To boli starí rodičia detí Augustína ako aj už spomínaní Augustín Vagač a Anna rod. Vallová. Táto rodina žila na Pivniči na prelome 19. a 20. storočia.

Poniže Domu na Pivniči stál mlyn (t. č. Penzión na mlyne na Hurbanovej ul.). Podľa monografie Stará Turá Obzor 1983 v r. 1788 vlastníkom bol Ján Vagač. Jeho pokračovateľom bol Ján Vagač s manželkou Máriou rod. Jankovičovou (rodinný archív Antona Vagača). Ďalšou generáciou mlynárov na mlyne poniže Pivnice bol Michal Vagač (1851 - 1926) s manželkou Máriou rod. Vallovou (1858 - 1942), ktorá bola sestrou Jozefa Vallu, dlhoročného učiteľa v škole v Búzikov. Rodičmi Márie Vagačovej boli Ján Vallo (1825 - 1911) a Johana rod. Vagačová (1830 - 1942). I tu sme sa dostali do prvej tretiny 19. storočia. V monografii „Stará Turá Obzor 1983“ mlyn Jána Vagača v 18. st. je uvedený pod č. 310 (t. č. Hurbanova ul.) a pívovar (Regál) pod č. 306 (t. č. budova MsÚ na Ul. SNP).

Rodiny mlynára Michala Vagača a mäsiara Augustína Vagača boli spriaznené s rodinou Vallovou - ako vyplýva z predchádzajúceho textu - v niektorých generáciách, napr. počas storočia 1858 - 1958 takto: manželka mlynára Michala Vagača Mária (*1858) bola sestrou Jánmu Vallu, otca Johany (+1958), manželky mäsiara - údenára Augustína Vagača. Mlynár Michal Vagač bol bezdetný a bol krstným otcom detí Augustína Vagača. Po smrti mlynára Michala Vagača jeho manželka mlyn prenajala Aloisovi Machuľa a r. 1935 ho odkúpil Miloslav Michalička. Po odchode rodiny Vagačovej z Domu na Pivniči pravdepodobne aj tento dom odkúpila rodina Michaličková. Nastali veľké zmeny. Deti mäsiara Augustína Vagača sa už osamostatnili, dvaja synovia s matkou asi v polovici 20. storočia sa presťahovali do jej rodicovského domu č. 25 za katolíckym kostolom (Š. Úradníček: Zoznam domov a obyvateľov Staré Turej 1906, 1930).

Dom na Pivniči stíhol, osirel. Návýži odísia generácie mlynárov - Vagačcovcov. Odísia aj posledná generácia Michala Vagača z mlyna. Domy sa dostali do súkromného vlastníctva iných rodín, ale boli vybudované dobre - sú pevným zaujímavým obydlím ešte aj v 21. storočí.

Možno ešte stojí za zmienku, že spoločným činom richtára Vallu a Michala Vagača bolo, že v r. 1916 zakúpili do kostola umelecky kovaný svietnik na paškál - veľkonočný sviečok, ktorý sa nachádza v kostole doteraz (Rímskokatolícky farský archív Stará Turá). Slovo Vagač znamená „fulák“ (spieva sa v piesni), niektorí Vagačovci mali „prímenie“, „Rác“ (Srb). Slová nám pripomínajú, že

Dom na Pivniči, reštaurovaný v roku 1994.

niektorí členovia tohto rodu sa pohybovali v minulosti po Európe, prechádzali z krajinu do krajinu, až napokon sa usadili v Staré Turej vo výhodnej lokalite pre mlyn a sídlo s pivničou. Možno práve oni odrazili vodu z Topoleckého potoka, aby mohla slúžiť viacerým mlynárom. Jedno je isté: vytvorili dielo, ktoré obdivujeme ešte dnes. Rodina Vagačová (rod Vagač) žijúca na Slovensku pravdepodobne od 18. st. vytvárala tradíciu najskôr v remesle mlynárskom (mlyn na Ul. Hurbanovej), neskôr ako mäsiari - údenári (Dom na Pivniči) a zároveň aj ako výrobcovia syrov a bryndze - slovenská bryndza má ohlas stále vo svete. Spríznení boli hlavne s rodinou Vallovou, ktorá zasa v spoločenskom živote dosiahla prvenstvo (Teodor Vallo, Ján Nepomuk Wallo, M. R. Wallova). Bryndzari Vagačovci sa riadili dnes tak netypickým, nepopolárnym heslom „*S pociťostou najďalej zájdeš*“. Škoda ich!

Tieto riadky by mohli byť aj spomienkou na Jána Vagača (1783 - 1856), syna zakladateľa prvej slovenskej bryndziarne na Slovensku v Detve r. 1787, ktorý pochádza z dvojčiek (mal sestru Evu) a v roku 2013 od jeho narodenia uplynulo 230 rokov. (Viac o bryndzarskej rodine Vagačovej: Malá kronika Staré Turej, T-štúdio Stará Turá 2011)

Vilma Truhlíková

Muzika bude hrať na veselú nôtu v Priečasnom

Leto stále zvádza k výletom, tak prečo ho nespojiť aj s dobrou kopaničiarskou hudbou? Vhodnou príležitosťou ako začať dve muchy jednu ranou je návšteva amfiteátru v Nájedľovej 24. augusta 2013, kedy sa obec s pecou v erbe stane dejiskom podujatia „Muziganské Priečasné“. Program odštartuje v podvečerných hodinách, keď si Angličania dávajú svoj tradičný čaj, t. j. o 17.00. Svoje spevácke schopnosti predvedie Cirkevný mužský spevokol z Brezovej pod Bradlom, deti z Materskej školy Priečasné a Samuel Jašo, ale aj dychová hudba Lužanka z Dunajskej Lužnej, folklórna skupina Kýčer z Turej Lúky a mnoho ďalších. Zábava bude gradovať aj potom, čo sa zotmie. Podujatie pre vás pripravilo Centrum tradičnej kultúry v Myjavke v spolupráci s Obcou Priečasné.

Z mlyna poniže Pivnice je teraz reštauračné zariadenie Penzión na mlyne.